

Harjotukset

12. Arvuatukset. Arvaa, mitä se on?

1. Kukko puuša, šuolet muaša, laulua kukertelou?
2. Riihi rautani palau, käki piällä kiäntelekše
3. Mipä on meri pirtissä?
4. Šata šilmyä, kakši korvua
5. Lemmenlehti lekahti – kaikki kansa kačahti
6. Muah loukko, taivahah loukko, kesellä tuli ta vesi.
7. Čiu-čaju čolovannikka, vaškini kapakka?
8. Tuli šiämešša palau, valkieta vilkuttau?
9. Läpi näky, lämpimän pitäy
10. Akka alla ähkäy, ukko piällä löyhkäy
11. Kellä ensimmäksi kättä annat, kun pirttih tulet?
12. Liävä täysi lähtömie, hännättömät kaikki.

Vastaukset .....

1. Šuola 2. Ikkuna 3. Vakka 4. Halot kiukuša 5. Lamppu
6. Vaššalla kylvetäh 7. Šeinäkello 8. Vaššalla kylvetäh 9. Kakkarat
riehtilällä 10. Ovi 11. Samovuara 12. Käšäštie

13. Jata yhyšvirkkehet käyttjän alla olijie virkkehie.

1. Ota še kanteikka, ... 2. Emmä lähten šieneh, ... 3. Lisyä halkuo hellah, ... 4. Mie reista-
sin karjuo šillä pojalla peräh, ... 5. Äpäreh šöi karamellin peitočči, ... 6. Hiän on mušta, ...
7. Muamo oli tuuvvittan laštah, ... 8. Hyö tullah meilä heti, ... 9. Pane jo illašta taikina, ...
10. Hiän on kaunis, ... 11. Lähemmä matkah, ...

1. jotta pirtissä tulis lämmin; **2.** konša päivä valkenou; **3.** kun keritäh; **4.** ka hiän ei
kuullun; **5.** kuin kakkaraini riehtilällä; **6.** šentäh kun pihalla huimeni vihmumah;
7. jotta ei kenkänä huomuais; **8.** kumpasešša ei ole vettä; **9.** jotta še kerkieis noušša;
10. kuin kekäle; **11.** kuni hiän ei uinonnun.

14. Lopeta virkkehet mallin mukah. Käytä alla olijie šanoja.

Malli: Pakasin hyvillä mielin...
muamon kera;
tulijašta lomašta;
šentäh kun makasin hyvin.

- Mie rikeneh .....
- Myö tulima kotih ruttoh .....
- Šiula on aina vaššušta .....
- Hiän on viisaš .....
- Kotih matatešša .....
- Miun mielehini päivä .....
- Pisy paikallaš šini, ...
- Läsintälomalla istuos's'a .....
- Lapši lukou äijän .....
- Lökkä poikkoseh .....
- Tänäpiänä on vilumpi šia .....
- Kouluh tultuo .....
- Muistelen häntä .....
- Pitäy .....
- Ei pie .....
- Himottais .....
- Šilma vuottuas's'a .....
- Konša ämmö oli pikkaraini, ...
- Myöki lähemmä onkella .....

Konjunktioita: šini; kuni; šentäh kun; jotta; kun; konša; kuin; ka; niin kuin.

15. Valiće oikie variantti.

1. Poikkoi on ...
a) vikkellä b) hil'ani
2. Pohatta on ...
a) köyhä b) elokaš
3. Lapšet leikitäh kukkasilla elikkä ...
a) eloloilla b) elosilla
4. Ämmö on pensijalla elikkä ...
a) ruavošša b) eläkkehellä
5. Pappa on šama kuin ...
a) tuatto b) ukko
6. Mamma on ...
a) ämmö b) muamo
7. Äijän on ...
a) vähän b) hyvin monta
8. Jykie on ...
a) vaikie b) helppo
9. Männä gostih elikkä ...
a) kotih b) kyläh
10. Leikkie on šama kuin ...
a) kukkaisella b) kukkie
11. Jiä ...
a) terveheksi b) tervehenä
12. Ken tyynellä makuau, še ... šoutau.
a) vihmalla b) pakkasella c) tuulella
13. Tervehyš on ... kallehempi.
a) hopena b) kultua c) vaškie
14. Pokko on lampahan ...
a) čikko b) ukko c) ämmö
15. Priha parenou ...
a) kohta b) paikka c) šija
16. Ukko on terveh, kuin ...
a) rauta b) kallivo c) kivi
17. Matkua ...
a) terveheksi b) tervehenä
18. Joučen ...
a) n'aukuu b) šihajau c) joikuu
19. Jäniksen kostinčat tuuvvah ...
a) linnašta b) mečästä c) kylyštä
20. Kylyšša kylvetäh ...
a) vaššalla b) kolikalla

16. Luvu tekstit. Kekši kyšymykšet.

Vuokkiniemen tarinoita

Šilmien parentamini

Tietäjistä niistä kulki sluava ympäri Karjalan. Niitä, kačo, piettih “činussa”. Tai oli mistä. Erähän kerran kevättalvella miän kyläššä työllä šilmät kipeyhyttih. Eikä männyn ruhkua mitänä, a kynelet juoššah, šilmät rušottih, kaččuo ei voi yhtänä. Še oli kevätpuoli. Kučuttih šiiä Smötkyn Riiko. Hiän käšköy panna jiiäverkkuo ta šuaha hauvin. Tuumašta toimeh. Lašettih jiiäverkot ta i šuatih istomoini hauki. Oli šielä, tietyšti, muutaki kalua vaikka mimmoista, no hauki piti šuaha ehottomašti. Šiiä kun tuuvvah še hauki pirttih, Riiko käšköy panna šen šuureh tasah ta noštua stolalla. Käšköy šen tytön kaččuo šiuhaukih kuin pitälti voit. Tyttö kuuntelou ta rupieu kaččomah kalah, kaččou hyvin pitälti, tuntikaupalla. A šilmät kirkaššutah, vesi ei enämpi valu, a hauki še muuttu ihan keltaseksi. Riiko käški šiiä šen hauvin lykätä, ei käšken šyvvä, a tytöltä šilmät parettih. Šiinä paikkasešša piäsi pälkkähäštä, ei pitän olla muuta liäkettä. Še, kačo, oli eri konšti še.

Smötkyn Riiko

Kuulehen kun kerron šiiä Smötkyn Riijon akašta. Še kun oli oikein pahavirkani, kaikki ruato vaštahakua.

Erähän kerran oltih verkkuo laškomašša Riijon kera. Akka ei mieltyn kalavesih ta kieltäyty šoutamašta. Ei šouva ta i šiinä kaikki. Istuu prekottau veneheššä ta jorpottau. Vain kun ukko šiänty ta i šanou: “Kun šiut piru veis šiiä venehen nenäštä, niin et jorpottais!”. Vain kerkisi šanuo, kun nousi tuulenpuuška ta näppäsi akan venehen nenäštä. Koššon helmat vain heilahettih. Niin vei. “Iče veit, ka iče ni tuot”, tuumi Riiko. Niin ni kävi. Vähän ajan oltuo nousi tuas tuulenpuuška tai toi akan paikoillah. Venehen nenäh issutti. Šiinä šiula. Še, kačo, Riiko oli oikie tietäjä. Paransi šekä ihmisie, jotta elukoita. Monešta kyläštä piäličči käyttih hänen luo hätätilašša, ta i meččyä šuatto liikuttua. Uškuot tahi elkyät, niin še oli.

Vetehisen lehmät

Inoina kešänä kylärantah nousi veještä kakši lehmyä. Rannat oltih oikein heinäsät, ruuvikko kašvo kuin šeinä. Lehmät nouštih veještä ta vain šyvväh heinyä. Oikein kaunehet valkien- ta ruškienkirjavat lehmät, hyvin lihavat, a utaret, maltat šie, šuuret kuin pluohkanat. Kun šuatih märehtimistä ta i lojahettih levähtämäh. Iltah šuaten šiinä kellotetah. Rantatalon emäntä tuumi, jotta pitäy ne lehmät lypšyä, kun päivä on šyöty niin utaret haletah. Ta i ottau lypšyšaikan ta lähötöy lypšämäh. Lehmät ei ole milleskänä, lypšyä annettih. Maituo ois ollun hoš kuin äijä. Emäntä lypši täyven šaikan tai mäni pois. Šiivilöičči šen maijon niin kuin ainaki ta kuato patasih. Hyvä oli maito, oikein šakie, niin kuin mejän lehmillä. Kun vain aurinko laškeutu, šilloin lehmät porškahettih järveh ta mäntih männeššäh. Šen ni nähtih.

Šiitä toisena yönä oli rantatalon emännällä näyttäytyn vetehini ta oli šanon, jotta lehmät häneltä puattih kun pieneh aštieh lypšettih. A ois šuatu maituo hoš kuin äijä.

Kirjutti muistih Meeri Tuisku

Meeri Tuisku (Gundareva, o.š. Mäkelä, 1935–2000) šynty Luušalmešša. Hänen tuattoh Puavila Mäkelä oli kotosin Vuokkiniemen Kaskol'ašta, muamoh Ida Kallio Pirttilahešta.

Meerin ämmö Našto Kallio oli hyvä starinankertoja. Monta pitkyä iltua punukka oli viettän kuunnellešša ämmön kertomie starinoja Pirttilahen Taipalešša. Vuotena 1953 Meeri valmistu Uhtuon keškikoulušta ta piäsi opaštumah Karjalan pedagogiseh instituuttih, kumpasen piätti v. 1959. Meeri Pavlovna oli ruatan Jyškyjärven koulušša šuomen ta venäjän kielen vieläi istorijan opaštajana. Hänen runot alettih painua lehtien šivuloilla 1970-luvulta alkuan.

Loppuvuuvvet Meeri oli elän Koštomukšešša ta kešät vietti Pirttilahešša. (*Vienani ihanat illat. Kalevalan seudun naisrunoilijat. Verso, 1999.*)

Meeri Tuisku

Rantakoivulle

Rantatie on kasvanut umpeen
jota lapsena tallailin,
Heinäkorret ne tuussa huojuu
Menneestä muistuttaen.

Ei näy enää polulla vanhusta,
joka kaimaisi matkaan sun.
Eikä odota ikkunakorvassa
Harmahapsinen ystävä mun.

Ollet tulossa kotirantaan –
Rantakoivu sua tervehtii,
Ollet lähdössä järven selkään
Rantakoivu sua saattelee.

Mitä olisikaan ilman sinua,
Äänetön ystävä mun?
Jos kallistuu vihreä pääsi
Kuka tervehtii tuloni mun?

Minkä antaisin sinulle lahjan?
Ota aurinko sädehtivä,
siniulappa kutsuva ota,
koski rannoille ryöppyävä.

Minkä antaisin sinulle lahjan?
Ota metsien huokaukset,
rakovalkeat rannoilta Kuitin,
tähdet, öittemme koristukset.

Minkä antaisin sinulle lahjan?
Ota kuutamo, hopeat sen,
ota metsien hiljainen siimes,
jota käyt huolet unohtaen.

Ota toukokuun tuoksuva kaste,
nurmi vihreä pihallain,
peipon piipitys – kaikki se minkä
kerran itsekin lahjaksi sain.

Anja Koivumäki

Lasta nukuttaessa

Äiti tuutii pienikaistaan,
nukuttelee lapsukaistaan:
– Nuku, nuku lapsi,
nukkuessa kasvat.

Aurinko jo mailleen soutaa,
linnut lupailevat poutaa,
nuku, nuku kulta,
vahvemmaksiksi vartut.

Kasvat isoksi ja vasta
silloin tiedät vaikeasta,
nuku pieni, nuku,
maailma on suuri.

Lapsi kulta, valtakunta
nukkuu rauhallista unta,
nuku poika, nuku,
minä vielä valvon.

Minä tuudittelen lasta,
Ajattelen tulevasta,
nuku, pieni poika,
tuuli-luuli-luu.

Anja Koivumäki (o.š. Mäkelä, 1935–1985) ta Meeri oltih kakšoisčikokšet. Anja ruato venäjän kielen opaštajana Uhtuon keškikoulušša, šiitä Kuušiniemen ta Luušalmen koululoissa. Hänen runot nähtih valon 1970-80-luvun šuomenkielisissa lehtilöissä.

Monet Meerin ta Anjan runot on šävelletty. (*Vienani ihanat illat. Kalevalan seudun naisrunoilijat. Verso, 1999.*)